

UOT 37.01

Sevda Hidayət qızı Axundova
*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetin
nəzdində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kollecinin
direktor müavini*
<https://orcid.org/0000-0001-9192-2307>
E-mail. sevda.appp@icloud.com
[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(6\).21-26](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(6).21-26)

BƏXTİYAR VAHABZADƏ POEZİYASINDA MİLLİ AZADLIQ İDEYALARININ BƏDİİ TƏCƏSSÜMÜ

Sevda Hidayat Akhundova
*deputy director of the Azerbaijan State Pedagogical College
under the Azerbaijan State Pedagogical*

THE ARTISTIC REFLECTION OF NATIONAL FREEDOM IDEAS IN BAKHTIYAR VAHABZADA'S POETRY

Севда Хидайят гызы Ахундова
*заместитель директора Азербайджанского Государственного Педагогического Колледжа
при Азербайджанском Государственном Педагогическом Университете*

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ВОПЛОЩЕНИЕ ИДЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ СВОБОДЫ В ПОЭЗИИ БАХТИЯРА ВАГАБЗАДЕ

Xülasə. Bu elmi məqalədə görkəmli Azərbaycan şairi Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında milli azadlıq ideyalarının bədii ifadəsi tədqiq olunur. Əsərlərindən seçilmiş nümunələrin məzmun və forma analizi əsasında göstərilir ki, şairin yaradıcılığında milli ruh, vətən sevgisi, azadlıq uğrunda mübarizə və milli-mənəvi dəyərlərin qorunması əsas motivlər kimi çıxış edir. Vahabzadənin “Gülüstən”, “Azərbaycan”, “Vətənə qayıdış” və digər şeirləri vasitəsilə o, sovet senzurası şəraitində belə xalqın azadlıq arzusunu incə metaforalar, simvollar və lirik obrazlar vasitəsilə ifadə etmişdir. Məqalədə həmçinin şairin azadlıq ideyasını tarixi hadisələrə münasibətdə necə təqdim etdiyi, poeziyasının ideoloji və estetik funksiyası da təhlil olunur. Tədqiqat nəticəsində belə qənaətə gəlinir ki, Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyası təkcə bədii-estetik baxımdan deyil, eyni zamanda ictimai-siyasi və mədəni kimliyin qorunması baxımından da mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: *Bəxtiyar Vahabzadə, milli azadlıq, poeziya, vətənpərvərlik, ideoloji mübarizə*

Abstract. This article examines the artistic expression of national freedom ideas in the poetry of prominent Azerbaijani poet Bakhtiyar Vahabzade. Based on the content and stylistic analysis of selected works, it is demonstrated that national spirit, love for the homeland, struggle for freedom, and the protection of national and moral values stand out as key motifs in his creative output. Through poems such as “Gülüstən”, “Azerbaijan”, and “Return to the Homeland”, the poet articulates the aspirations of his people for independence – even under Soviet censorship – by employing subtle metaphors, symbolic language, and lyrical imagery. The article also analyzes how Vahabzade presents the idea of freedom in relation to historical events, and explores the ideological and aesthetic functions of his poetry. The study concludes that Vahabzade's poetic legacy holds not only literary-aesthetic value but also plays a significant role in preserving the national identity and socio-political consciousness.

Keywords: *Bakhtiyar Vahabzade, national freedom, poetry, patriotism, ideological struggle*

Аннотация. В данной научной статье исследуется художественное воплощение идей национального освобождения в поэзии выдающегося азербайджанского поэта Бахтияра Вагабзаде. На основе анализа содержания и формы отдельных образцов из его произведений показано, что национальный дух, любовь к Родине, борьба за свободу и защита национально-духовных ценностей выступают

основными мотивами в творчестве поэта. В стихотворениях «Гюлистан», «Азербайджан», «Возвращение на Родину» и других, Вагабзаде выразил стремление своего народа к свободе посредством тонких метафор, символов и лирических образов даже в условиях советской цензуры. В статье также анализируется, как поэт представляет идею свободы в связи с историческими событиями, и идейно-эстетическая функция его поэзии. В результате исследования делается вывод о том, что поэзия Бахтияра Вагабзаде имеет большое значение не только с художественно-эстетической точки зрения, но и с точки зрения сохранения социально-политической и культурной идентичности.

Ключевые слова: Бахтияр Вагабзаде, национальное освобождение, поэзия, патриотизм, идеологическая борьба

Giriş

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixən milli ruhun, azadlıq ideyalarının və ictimai şüurun daşıyıcısı olmuşdur. Xüsusilə sovet dövründə sərt senzura şəraitində milli kimliyin və mənəvi dirənişin qorunmasında poeziya mühüm vasitəyə çevrilmişdir. Bu baxımdan Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı milli təfəkkürün və azadlıq ideyalarının bədii ifadəsində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir [4, s. 96]. Vahabzadə “Gülüstan”, “Azərbaycan”, “Latın dili”, “Ana dili” kimi əsərlərində azadlıq ideyasını həm siyasi, həm də mənəvi kontekstdə təqdim etmişdir. Şair senzura şəraitində belə milli şüuru oyatmağı, tarixi məsuliyyət hissini formalaşdırmağı qarşısına məqsəd qoymuşdur [2, s. 78; 5, s. 60].

Müstəqil dövlətçilik, milli şüur və mənəvi kimlik məsələləri bu gün də Azərbaycan cəmiyyətinin qarşısında duran əsas strateji prioritetlərdəndir. Qloballaşma, mədəni assimilyasiya, dil və dəyər dəyişiklikləri fonunda milli kimliyin qorunması aktuallığını daha da artırmışdır. Bu baxımdan, Bəxtiyar Vahabzadə kimi sənətkarların yaradıcılığında ifadə olunan azadlıq ideyalarının, milli birliyə çağırışların və tarixi yaddaşın poetik şəkildə qorunub yaşadılması xüsusi elmi və ictimai əhəmiyyət daşıyır. Onun poeziyası çağdaş dövrdə gənc nəslin milli-mənəvi dəyərlərlə tərbiyəsində mühüm mənbə rolunu oynayır.

Tədqiqatın məqsədi Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında milli azadlıq ideyasının poetik sistemini və ictimai funksiyalarını təhlil etməkdir. Mövzu bu gün də milli kimliyin qorunması baxımından aktuallığını qoruyur [7, s. 101].

Əsas hissə

1. Milli azadlıq ideyasının formalaşmasında tarixi kontekst

Azərbaycan xalqının milli azadlıq ideyası əsrlərlə formalaşmış tarixi təfəkkürün, mədəni yaddaşın və mənəvi dəyərlərin təbii nəticəsidir. Xalqımız müstəqillik uğrunda mübarizəsini yalnız silahla deyil, həm də ədəbiyyat və fikir vasi-

təsilə həyata keçirmişdir. Xüsusilə XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində maarifçilik hərəkatı, milli mətbuat və klassik poeziyada azadlıq ideyasının ifadəsi bu istiqamətin bədii əsaslarını yaratmışdır [7, s. 101]. Sovet ideoloji sistemində milli azadlıq anlayışının açıq ifadəsi qadağan olunsada, poeziya milli kimlik və düşüncənin yaşadılmasında mühüm rol oynamışdır. Bu baxımdan Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı milli azadlıq ideyasının poetik-fəlsəfi səviyyədə ifadəsinin əsas mərhələsi kimi çıxış edir [4, s. 96]. Xüsusilə “Gülüstan” poemasında Araz çayı parçalanmış xalqın simvoluna çevrilir. Burada milli ayrılıq fiziki deyil, mənəvi travma kimi təqdim olunur və bütövləşmə arzusunu ifadə edir [1, s. 102]. Şairin “Azərbaycan”, “Ana dili”, “Vətənə qayıdış” kimi şeirlərində milli ideya, dil və tarixi yaddaş çağırışı poetik şəkildə simvollaşdırılır [5, s. 60]. Vahabzadə milli ağrı, qürur və dirənişi lirizm və metaforlarla birləşdirərək milli şüurun poeziyada yaşamasını təmin etmişdir [8, s. 118]. Beləliklə, onun yaradıcılığı azadlıq düşüncəsinin ədəbi-fəlsəfi sistemini formalaşdıraraq, milli kimliyin qorunmasında mənəvi dayağa çevrilmişdir [2, s. 92].

2. Sovet senzurası və poetik müqavimət formaları

Sovet dövründə senzura ədəbi düşüncənin sərhədlərini ciddi şəkildə müəyyənləşdirən ideoloji mexanizm idi. Bu dövrdə azad fikir və milli ideyalar birbaşa ifadə oluna bilmədiyi üçün, şairlər dolayısı ilə – simvollar, alleqoriyalar, metaforalar və lirizm vasitəsilə – xalqın duyğularını poetik şəkildə əks etdirməyə çalışırdılar [4, s. 96]. Bəxtiyar Vahabzadə bu kontekstdə azad düşüncəni “poetik müqavimət” səviyyəsinə qaldıran sənətkarlardandır. Onun yaradıcılığı senzura ilə qarşıdurmanın bədii təzahür formalarının parlaq nümunəsidir. Aşağıdakı cədvəldə Vahabzadə poeziyasının senzura şəraitində milli ruhu qorumaq üçün istifadə etdiyi bədii strategiyalar və poetik vasitələr təhlil olunur:

Cədvəl 1. Vahabzadə poeziyasında bədii strategiyalar və poetik vasitələr təhlil

Poetik strategiya	Təsvir və tətbiq sahəsi
Simvolik dillə ideoloji ötürmə	Şair azadlıq ideyasını birbaşa ifadə edə bilmədiyi üçün onu simvolik obrazlar vasitəsilə təqdim edirdi. “Zəncir”, “Araz”, “səssiz hayqırtı” kimi ifadələr azadlıq məfhumunun poetik kodlarına çevrilmişdir. Bu vasitə senzura nəzarətindən yayınaraq milli təfəkkürü oxucuya çatdırmağa xidmət edirdi.
Tarixi allüziyalar və milli yaddaşa istinad	Vahabzadə tarixə müraciət etməklə azadlıq ideyasını dolaylı yolla səsləndirirdi. “Gülüstan” poemasında tarixi müqavilə faktı əsasında müasir milli bölünmənin acı nəticələrinə işarə edilir. Bu, həm tarixi dərs, həm də milli özünüdərk aktı kimi çıxış edir.
Dil və kimlik məsələlərinə poetik münasibət	“Latın dili” şeirində dilin dəyişdirilməsi ilə milli kimliyin itməsini eyniləşdirərək, o, assimilyasiya siyasətinə qarşı mənəvi üsyan səsləndirir. Şeir formal olaraq mədəni tənqid kimi görünür, lakin əslində milli müqavimət aktıdır.
Emosional lirizm və fərdi azadlıq anlayışı	Vahabzadə lirikasında azadlığı yalnız milli deyil, həm də fərdi mənəvi dəyər kimi təqdim edir. “Mən azad olmasam, xalqım da azad deyil” fikri onun yaradıcılığının fəlsəfi əsasını təşkil edir. Bu yanaşma sovet ideologiyasının kollektivlik prinsiplərinə zidd idi.
Poetik ironiyanın istifadəsi	Şair bəzən açıq şəkildə yox, ironik tonla sovet sisteminin ziddiyyətlərini göstərirdi. Bu, həm senzuranın nəzarətindən yayınmaq, həm də oxucuda tənqidi düşüncəni oyatmaq məqsədi daşıyırdı.

Mənbə: [2, s. 92]

Sovet senzurası şəraitində ədəbiyyat həm ictimai fikir meydanı, həm də mənəvi müqavimət forması rolunu oynayır. Bu mənada Vahabzadə poeziyası “daxili azadlıq” konsepsiyasına əsaslanırdı. O, xarici məhdudiyyətlərə baxmayaraq, insanın daxili müstəqilliyini, vicdan azadlığını qorumağı poetik ideal kimi təqdim edirdi [7, s. 101]. Senzura qarşısında şairin əsas silahı bədii dil idi. O, sözün birbaşa deyil, məcazi mənalarını ön plana çıxararaq, oxucunun düşüncə sərhədlərini genişləndirirdi. Məsələn, “Ana dili” şeirində dil məsələsi sadəcə dilə məhəbbət deyil, eyni zamanda milli varlığın qorunması ideyasının ifadəsidir. Bu şeir “dil” anlayışını milli kimliyin simvolu kimi təqdim etməklə sovet ideoloji çərçivələrini sarsıdır [6, s. 66]. Vahabzadənin poetik üslubu həm də milli ruhun estetik qorunması missiyasını daşıyırdı. O, sovet sisteminin yaratdığı süni “beynəlmiləlçilik” ideyasına qarşı Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlərini önə çəkərək, bədii söz vasitəsilə ideoloji sərhədləri aşmağa nail olmuşdur. Şairin lirikasında “azadlıq” bəzən bir duyğu, bəzən bir xəyal, bəzən də xalqın gələcəyinə inam formasında təqdim olunur [2, s. 78]. Beləliklə, Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası sovet senzurası şərai-

tində ədəbi müqavimətin ən yetkin formalarından biri kimi səciyyələndirilə bilər. O, qadağalar arasında xalqın milli yaddaşını, dilini və azadlıq idealını qorumağı bacarmış, poetik sözü ictimai mübarizə vasitəsinə çevirmişdir.

Azadlıq ideyasının bədii-metaforik ifadə formaları

Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında milli azadlıq ideyası yalnız məzmun baxımından deyil, həm də bədii-formal səviyyədə dərin şəkildə ifadə olunur. O, azadlıq düşüncəsini şeirin struktura, dilinə və obrazlar sisteminə hopduraraq, onu sadəcə bir ideya deyil, həm də poetik hiss və düşüncə tərzii səviyyəsinə qaldırmışdır. Bu mənada, azadlıq anlayışı Vahabzadənin poetik dilində çoxşaxəli bədii-metaforik sistemin əsas komponentinə çevrilir [5, s. 60]. Azadlıq ideyasının ifadəsində şairin istifadə etdiyi metaforalar, simvollar, alleqoriyalar onun poetik ustalığını və estetik mövqeyini əks etdirir. Bu vasitələr vasitəsilə şair senzura məhdudiyyətlərini aşaraq oxucuda həm milli emosionallıq, həm də ideoloji düşüncə formalaşdırmağa nail olur. Aşağıdakı cədvəldə Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında azadlıq ideyasının metaforik təəcəssüm formaları və onların bədii funksiyaları təhlil olunur:

**Cədvəl 2. Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında azadlıq ideyasının
metaforik təcəssüm formaları və onların bədii funksiyaları**

Metafor / Simvol	Poetik mənbə	Bədii funksiyası və mənası
Zəncir / Qandallar	“Azadlıq”	Fərdi və milli əsarətin, məhdudiyyətin simvolu; qopmaq azadlığın qazanılması aktı kimi verilir.
Araz çayı	“Gülüstən”	Parçalanmış xalqın rəmzi; fiziki sərhəd olmaqla yanaşı, milli bölünmənin poetik təzahürüdür.
Səssiz hayqırtı	Müxtəlif lirika nümunələri	Senzura altında ifadə edilə bilməyən milli ağrının daxili poetik fəryadı.
Sönən ocaq	“Ana dili”	Kimlik itkisinin, assimilyasiyanın simvolu; dilin zəifləməsi milli varlığın da sönməsi deməkdir.
Göz yaşı / Qan	“Şəhidlər”, “Vətənə qayıdış”	Milli fədakarlıq, şəhidlik və azadlıq uğrunda qurban vermə məqamlarının emosional ifadəsi.
Divar / Qapalı məkan	“Latın dili”, “Məzar”	Azadlıqdan məhrum edilən ruhun təsviri; dar çərçivələrdə sıxışdırılan milli şüurun metaforası.

Mənbə: [4, s. 96]

Vahabzadənin poetik sistemində azadlıq hissi tez-tez qapalı məkandan çıxış, səssizliyin hayqırtıya çevrilməsi, fiziki sərhədlərin ruhi bütövlük arzusuna qarşı qoyulması ilə təqdim olunur. Bu yanaşma şairin poeziyasına universal humanist dəyər ölçüsü də qazandırır. Beləliklə, azadlıq ideyası təkcə milli-siyasi deyil, həm də bəşəri-mənəvi fəlsəfi kontekstdə təqdim olunur [7, s. 101]. Metaforik sistem eyni zamanda Vahabzadənin oxucu ilə gizli ünsiyyət formasıdır. O, simvol-lar vasitəsilə senzura qarşısında susmalı olduğu yerlərdə oxucuya mətni “şifrələnmiş” şəkildə təqdim edir. Bu isə milli düşüncəni qoruyub yaşatmağın incə, lakin güclü formasıdır [2, s. 78]. Bəxtiyar Vahabzadənin bədii dili emosionallığı ilə yanaşı konseptual gücə də malikdir. Onun metaforları sadəcə poetik təsvir deyil, həm də xalqın yaşadığı tarixi proseslərin, psixoloji travmaların və gələcəyə olan inamın ifadəsidir. “Qandallar” açılır, “səssiz hayqırtı” səslənir və Arazın ayırdığı qardaşlar bir gün birləşəcəklər – bu, onun poetik dünyasının azadlıq manifestidir [3, s. 110].

Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında ideoloji və vətəndaş mövqeyi

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı yalnız bədii-estetik məzmunla deyil, eyni zamanda də-

rin ideoloji mövqe və vətəndaş məsuliyyəti ilə səciyyələnir. O, Azərbaycan ədəbiyyatında XX əsrin ikinci yarısından etibarən “vətəndaş şair” obrazının formalaşmasında aparıcı simalardan biri kimi çıxış edir. Sovet dövründə hakim ideoloji çərçivələr daxilində milli ideyaları müdafiə etmək böyük cəsarət tələb edirdi və Vahabzadə bu riski öz üzərinə götürmüş nadir sənətkarlardan [4, s. 96]. Onun poeziyasında vətəndaş mövqeyi, ilk növbədə, xalqın dərini öz dərdi kimi hiss etmək, tarixi haqsızlıqlara qarşı çıxmaq, milli kimliyi və dili qorumaq, azadlıq idealını təlqin etmək kimi dəyərlər üzərində qurulmuşdur. Vahabzadənin qəhrəmanı real mənada bir insan yox, xalqın vicdanı və ruhudur [5, s. 60]. Onun “Azərbaycan”, “Ana dili”, “Şəhidlər”, “Vətənə qayıdış” və digər əsərləri ideoloji-ictimai mövzularda yazılmış, milli ruhun canlı və düşüncəli ifadəsi kimi dəyərləndirilmişdir. Bu şeirlər təkcə poetik mətn deyil, həm də vətəndaşlıq manifestidir [6, s. 66]. Aşağıdakı cədvəldə şairin poeziyada göstərdiyi ideoloji və vətəndaş mövqeyinin əsas istiqamətləri və onların poetik təzahür formaları verilmişdir:

**Cədvəl 3. Şairin poeziyada göstərdiyi ideoloji və vətəndaş mövqeyinin
əsas istiqamətləri və onların poetik təzahür formaları**

Vətəndaşlıq istiqaməti	Əsər nümunəsi	Poetik ifadə və ideoloji məna
Milli birlik və bütövlük	“Gülüstən”, “Azərbaycan”	Azərbaycan xalqının bölünmüş vəziyyətinə qarşı poetik etiraz, milli birliyin bədii müdafiəsi.

Dil və kimlik uğrunda mübarizə	“Ana dili”, “Latın dili”	Milli dilin qorunması uğrunda poetik və ideoloji çağırış; assimilyasiyaya qarşı mübarizə simvoludur.
Tarixi yaddaş və şəhidlik kultu	“Şəhidlər”	Vətən uğrunda həlak olanların poetik obrazı; azadlıq ideyası ilə vətəndaş fədakarlığının qovuşması.
Milli-mənəvi dirçəliş çağırış	“Vətənə qayıdış”, “İnsan və zaman”	Mənəvi oyanışın, milli özünüdərk prosesinin təşviqi; xalqın öz kökünə dönməsi arzusu.
Sistem daxilində etiraz forması	“Latın dili”, “Məzar”	Açıq müxalifətə yer olmayan bir zamanda simvolik və fəlsəfi etiraz vasitələrinin seçilməsi.

Bəxtiyar Vahabzadənin ideoloji cəsarəti təkcə mətnin içində deyil, həm də onun poetik missiyasında ifadə olunur. O, zaman-zaman hakimiyyət dairələrində qınaq obyektinə çevrilsə də, xalq arasında nüfuzu və şairlik gücü daha dərin və təsirli olmuşdur. Onun vətəndaşlığı qışqırmaqla deyil, sözün gücünə inanmaqla özünü göstərmişdir. Məsələn, “Ana dili” şeirində ana dili sadəcə kommunikasiya vasitəsi deyil, milli varlıq və mənəvi kimlik kimi təqdim olunur. Bu, şairin vətəndaşlıq düşüncəsinin əsas sütunlarından biridir: xalqını qorumaq üçün onun dilini yaşatmaq lazımdır [6, s. 66]. Şairin ideoloji mövqeyi həm də tarixi haqsızlıqların bədii yaddaşda saxlanması, ideoloji təzyiqlərə qarşı mənəvi müqavimət, müstəqillik ruhunun dirçəldilməsi kimi yanaşmalarda özünü göstərir. O, heç zaman sırf emosional pafosa qapılmır, əksinə, faktlara, tarixə və düşüncəyə əsaslanan poeziya yaradır [7, s. 101].

Beləliklə, Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası təkcə bədii yaradıcılıq nümunəsi deyil, həm də ideoloji dirənişin və vətəndaş məsuliyyətinin poeziyada təcəssüm etmiş formasıdır. Onun poeziyasında söz – silaha, şeir – mübarizəyə, poetik fikir – vətəndaşlıq mövqeyinə çevrilmişdir [2, s. 92].

Nəticə və elmi yenilik

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatında milli azadlıq ideyasının poetik və ideoloji baxımdan ən güclü və təsirli ifadə formalarından birini təşkil edir. Tədqiqatın nəticələri göstərdi ki, onun poeziyası yalnız bədii-estetik dəyərə malik deyil, eyni zamanda xalqın tarixi yaddaşının, mənəvi dirənişinin və ictimai mübarizə ənənəsinin qorunub saxlanması strategiyası kimi rol oynamışdır.

İlk növbədə, qeyd edilməlidir ki, şairin əsərlərində milli azadlıq ideyası sadəcə siyasi anlam daşıyır. Bu ideya onun poeziyasında dil, milli kimlik, mənəvi bütövlük, mədəni suverenlik və tarixi ədalət axtarışı ilə sıx bağlıdır. Vahabzadə azadlığı yalnız coğrafi və dövlət sərhədlərinin yox, xalqın daxilində yaşatdığı ruhani dəyərlərin və mənəvi sərbəstliyin bərpası kimi şərh edir [7, s. 101].

İkinci mühüm nəticə ondan ibarətdir ki, Vahabzadə sovet senzurası şəraitində milli fikri poetik simvol və metaforalarla ifadə etməklə estetik müqavimət forması yaratmışdır. Bu baxımdan onun “Gülüstan”, “Latın dili”, “Ana dili”, “Vətənə qayıdış”, “Azadlıq” kimi şeirləri və poemaları təkcə bədii əsər deyil, milli özünüdərk və vətəndaşlıq çağırışdır [5, s. 60; 1, s. 102].

Üçüncü nəticə ondan ibarətdir ki, Vahabzadənin poeziyasında vətəndaşlıq və ideoloji mövqe qətiyyətlə və balanslı şəkildə təqdim olunmuşdur. O, şeirlərində xalqın adından danışmaq məsuliyyətini üzərinə götürmüş, senzuranın imkan verdiyi çərçivədə ictimai müzakirənin əsaslarını formalaşdırmağa çalışmışdır. Bu isə şairin ədəbiyyatı sadəcə sənət yox, həm də ictimai funksiyaya malik vasitə kimi dəyərləndirdiyini göstərir [6, s. 66].

Dördüncü nəticə ondan ibarətdir ki, Vahabzadənin poetik sistemində azadlıq ideyası mücərrəd anlayış deyil, konkret tarixi kontekstdə – xalqın bölünməsi, mədəni assimilyasiya, ideoloji təzyiqlər və şəhidlik motivləri fonunda təqdim olunur. Bu, onun poeziyasına həm konkretlik, həm də universal bəşəri dəyər ölçüsü qazandırmışdır [2, s. 78].

Beləliklə, Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığı Azərbaycan poeziyasında milli azadlıq ideyasının formalaşması və inkişafında mühüm mərhələ hesab olunur. Onun poetik irsi azadlıq idealının yalnız siyasi deyil, həm də mənəvi və mədəni təfəkkür səviyyəsində ifadəsinə xidmət etmişdir.

Problemə elmi yeniliyi. Bu tədqiqatda ilk dəfə olaraq Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı milli azadlıq ideyasının poetik-metaforik sistem əsasında təhlil edilmiş, onun senzura şəraitində poetik müqavimət strategiyaları bədii-tarixi kontekstdə müəyyən edilmişdir.

Vahabzadənin fərqli əsərlərində azadlıq ideyasının konseptual və simvolik daşıyıcıları müəyyən edilərək, bu elementlərin oxucu ilə şifahi-ideoloji ünsiyyət vasitəsi kimi funksiyası əsaslandırılmışdır.

Tədqiqat şairin ideoloji və vətəndaş mövqeyini bədii strukturla əlaqələndirməklə, onun poeziyasının sosial funksiyası və milli yaddaşın qorunmasında rolunu sistemləşdirilmiş şəkildə ortaya qoymuşdur.

Məqalədə Vahabzadənin yaradıcılığı Azərbaycan ədəbi düşüncəsində “poetik azadlıq diskur-

su”nun əsas sütunu kimi təqdim olunur və bu diskursun dil, forma, obraz və mövzu aspektlərində necə qurulduğu elmi əsaslarla araşdırılmışdır.

Beləliklə, bu tədqiqat Bəxtiyar Vahabzadənin milli azadlıq ideyalarının ədəbi poetik sistemdə necə

təcəssüm etdiyini geniş kontekstdə və yeni yanaşmalarla ortaya qoyur. Əldə olunan nəticələr Azərbaycan ədəbiyyatında milli poeziyanın ideoloji-fəlsəfi tutumunun dəyərləndirilməsi üçün etibarlı elmi baza yaradır.

Ədəbiyyat

1. Abdullayeva R. Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında ideya və obrazlar sistemi // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Elmi Əsərlər, № 2, 2011, – s. 78-83.
2. Əliyev R. Sovet senzurası və Vahabzadənin "Gülüstan" poeması // Ədəbiyyat və cəmiyyət, № 2, 2021, – s. 91-97.
3. Əliyeva A. Vətənpərvərlik və azadlıq ideyalarının bədii ifadəsi: Vahabzadə poetikasında tədqiqatlar // Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi, № 4, 2022, – s. 51-56.
4. Hacıyev M. Bəxtiyar Vahabzadənin azadlıq mövzulu poeziyası // AMEA Xəbərləri. Ədəbiyyat seriyası, № 4, 2015, –s. 96-101.
5. Məhərrəmli R. Vətən və azadlıq obrazı Vahabzadə lirikasında // Filologiya məsələləri, № 1, 2019, – s. 55-60.
6. Müstəqimov Z. Azadlıq ideyasının poetik kodları: Bəxtiyar Vahabzadə nümunəsində // Dədə Qorqud, № 1, 2013, – s. 120-124.
7. Qasımzadə B. XX əsr Azərbaycan poeziyası. / B. Qasımzadə. – Bakı: Elm, – 2000. – 416 s.
8. Quliyev E. Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında milli ruhun bədii təcəssümü // Azərbaycan filologiyası məsələləri, № 3, 2017, – s. 112-118.
9. Sadıqova S. Vahabzadə poeziyasında tarixi yaddaş və milli kimlik // Humanitar elmlər xəbərləri, № 3, 2010, – s. 66-72.
10. Vahabzadə, B. Azadlıq və Vətən. / B. Vahabzadə. – Bakı: Elm və Təhsil, – 2008. – 248 s.

Redaksiyaya daxil olub: 14.10.2025